

Феняк Л.А.

Вінницький національний аграрний університет, Україна

РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО САДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Соціально-економічний розвиток будь-якої держави передбачає повноцінне забезпечення населення продуктами харчування. Експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я зазначають, що стан здоров'я людини значною мірою залежить не лише від способу життя, а й збалансованого раціону харчування. Аналізуючи споживчий кошик населення України можна відмітити, що за останнє десятиріччя у структурі харчування зменшується частка споживання хліба, картоплі та цукру й, натомість, збільшується частка плодів, ягід і овочів.

Продукти, які отримує людина вирощуючи плодові та ягідні культури, відзначаються високими смаковими якостями і містять необхідні людині поживні речовини. В цих продуктах наявні у великій кількості цукри, органічні кислоти, мінеральні солі, вітаміни тощо.

За даними держкомстату України споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду за період 2003-2013 рр. зросло у 1,68 разів і становило у 2013 році в середньому 4,2 кг на місяць, або 50,4 кг на рік на одну особу. Разом з тим, річна потреба людини у плодоягідній продукції складає 120 кг, не менше 80 кг з них рекомендується вживати у свіжому вигляді, бо саме ця продукція здатна повноцінно забезпечувати організм людини необхідними вітамінами, амінокислотами, макро- та мікроелементами. [1, с. 18]

Галузевою програмою «Плоди і ягоди України – 2017», у якій викладено загальну стратегію і пріоритетні напрями розвитку садівництва та плодопереробної галузі на період до 2017 року, передбачається до 2015 року виробити 53 кг плодів і ягід на одну людину в рік, що складе 67% від науково обґрунтованої норми споживання і створить підґрунтя для виробництва у 2020 році 79 кг фруктів, повністю забезпечивши потреби населення, а у 2025 році – близько 93 кг на одну людину в рік (рис. 1)

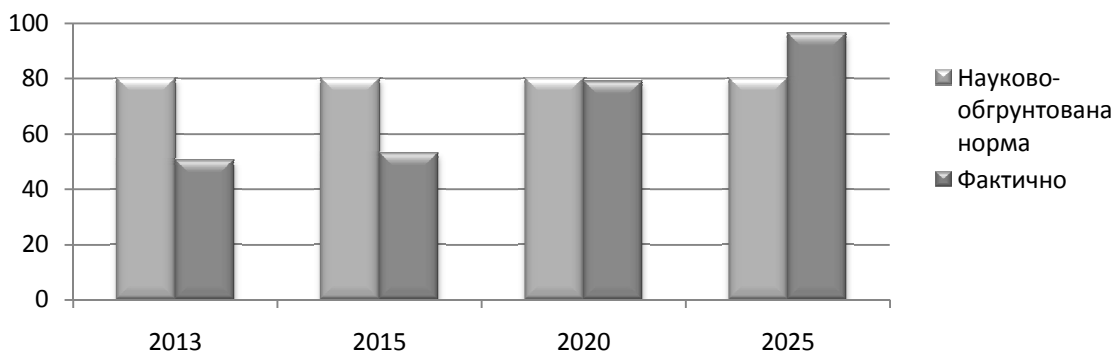

Рис. 1. Планова динаміка виробництва плодів і ягід в Україні на одну людину, кг

Садівництво є однією з традиційних сільськогосподарських галузей України. Його розвиток відбувається перш за все завдяки достатньо сприятливим ґрунтово-кліматичним умовам для вирощування досить широкого асортименту плодівих і ягідних культур.

В умовах євроінтеграційних процесів, посилення конкуренції між товаровиробниками, у садівництві на перший план постає проблема виробництва конкурентоспроможних плодів і ягід за якістю та собівартістю, пошуку нових перспективних напрямків у сільському господарстві для використання технологій, безпечних для здоров'я людини, тварин і навколишнього середовища. У зв'язку з цим відбувається поступовий перехід від інтенсивного промислового сільськогосподарського виробництва до органічного (зокрема біологічного або екологічного), яке передбачає раціональні шляхи використання енергетичних ресурсів та зменшення забруднення довкілля, отримання високоякісної сільськогосподарської продукції, збереження і підвищення родючості ґрунту, безвідходне використання сільськогосподарської продукції. [2, с. 203]

Усвідомлення зростаючої екологічної загрози внаслідок інтенсивного ведення землеробства стимулювало розробку альтернативних моделей землеробства, які краще відповідали б життєвим інтересам суспільства. Одним із засновників ідеології нових форм ведення сільського господарства був японський філософ Мокиши Окада (1882-1955), який вважав, що сільське господарство має вирішувати такі завдання:

- пропонувати продукти харчування, що не тільки підтримують життєдіяльність, а й поліпшують здоров'я людей;
- бути економічно вигідним для виробника і споживача;
- виробляти продукти в кількості, достатньої для задоволення потреб зростаючого народонаселення;
- не порушувати біологічної рівноваги в природі, бути екологічно безпечним;
- використовувати досить прості, стабільні і доступні методи та засоби ведення господарства. [3, с. 6]

За визначенням Міжнародної федерації з розвитку органічного землеробства (IFOAM) органічне сільське господарство являє собою систему виробництва, яка дозволяє зберігати здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Вона покладається скоріше на екологічні процеси, біологічне розмаїття і цикли, адаптовані до місцевих умов, аніж на використання ресурсів зі шкідливими результатами. Органічне сільське господарство поєднує традиції, новаторство і науку на користь спільного для всіх середовища і для забезпечення справедливих відносин та гарної якості життя, для всіх, хто є його частиною.

Органічні підприємства ставлять собі за мету збереження навколишнього середовища та покращення умов життя населення. Перевагою цієї системи є те, що виробник отримує більш високий рівень прибутку за рахунок вищої ціни на органічну продукцію, а населення має можливість купувати екологічно чисті продукти харчування, без страху за своє здоров'я.

Світовий ринок органічної продукції оцінюється нині більше ніж у 60 млрд. євро й науковці прогнозують, що найближчим часом потрібно очікувати збільшення глобального ринку органічних продуктів.

Органічне садівництво характеризується забороною використання мінеральних добрив та пестицидів, що позитивно впливає на якість плодів і ягід.

Найбільшу площу органічних зерняткових і кісточкових насаджень мають країни: Польща (37 тис. га), Італія (18 тис. га) і США (18 тис. га).

Найбільшу частку в виробленій сільськогосподарській продукції органічна займає в таких країнах як: Чеська республіка (34,1 %), Польща (15,6 %), Німеччина (14,4 %). Гарним прикладом популярності вирощування органічної продукції серед європейських фермерів є ситуація в Німеччині, де близько 41 сільськогосподарського підприємства використовують цю технологію, і очікується, що їх число буде зростати. Найпопулярнішим органічним фруктом серед кісточкових і зерняткових культур є яблуко, яке займає 80,15 тис. га земельної площі, що складає близько половини органічних плодівих насаджень в світі. [2, с. 205]

Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає вже понад триста тисяч гектарів, а наша держава займає почесне двадцяте місце світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих органічних площ серед загального об'єму сільськогосподарських угідь України складає близько 0,9%.

В останні роки спостерігається тенденція активного наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, соки, сиропи, повидло, мед.

Офіційні статистичні огляди IFOAM підтверджують, що якщо на початок 2003 р. в Україні було зареєстровано 31 господарство, що отримало статус «органічного», то в 2013 р. нараховувалось вже 175 сертифікованих органічних господарств, а загальна площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель склала 393 400 га. [4]

Україна, з огляду на ґрунтово-кліматичні умови, географічне розташування в центрі Європи та давні аграрні традиції, має значний потенціал для виробництва органічної продукції садівництва, насичення нею внутрішнього ринку та нарощування експорту. Разом з тим, слід чітко уявляти, що перехід від звичайних (інтенсивних) технологій садівництва до органічного є досить тривалим процесом, та супроводжується певними ризиками та необхідністю вирішення низки проблем. Аналіз чинників, що стримують широке запровадження технологій органічного виробництва, дозволяє об'єднати їх у групи:

- соціально - психологічні проблеми: недостатня поінформованість населення щодо екологічної продукції, що загрожує її недооцінкою та низьким попитом на таку продукцію, низький рівень виробників щодо органічного землеробства (розуміння головних ознак й особливостей цих технологій, переваг їх використання та можливих проблем у процесі запровадження);

- інституційно-правові проблеми впровадження органічного землеробства в Україні: відсутність відповідної законодавчої й нормативної бази, відсутність ефективної національної системи сертифікації та контролю органічних господарств і виробленої ними продукції, відсутність відповідної внутрішньої інфраструктури, необхідність інтеграції в міжнародні структури (ЄС, IFOAM) та забезпечення доступу на зовнішні ринки органічної продукції, необхідність належного інформаційного забезпечення (популяризація технологій органічного землеробства, екологічна освіта населення та виробників сільськогосподарської продукції, консультаційна підтримка виробників).

Згідно з вимогами плану імплементації Угоди про Асоціацію з ЄС, до 31 травня 2015 року Україна повинна привести законодавство у сфері виробництва органічної продукції до стандартів Європейського Союзу. Однак новий Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», на думку учасників круглого столу «Законодавче регулювання у сфері органічної харчової продукції: як зробити його ефективним?», який 14 жовтня 2014 р. в Києві провела Всеукраїнська екологічна громадська організація «МАМА-86» необхідно суттєво доопрацювати та ухвалити низку підзаконних нормативно-правових актів на його виконання. Один зі шляхів усунення вад Закону — ухвалити його нову редакцію, прописавши норми, які б сприяли розвитку національної галузі та відповідали стандартам Європейського Союзу.

На думку Меженського В.М. перспективним є розвиток органічного садівництва на основі нетрадиційних плодових культур, які найкраще відповідають його вимогам, вирізняються стійкістю проти біотичних та абіотичних чинників довкілля. Такими культурами є обліпиха, дерен, хеномелес, глід.

Список використаних джерел:

1. Інноваційний тип розвитку садівництва / В.Г. Лисанюк, М.К. Гашенко, О.В.Богоріл, М.В. Лисанюк // Сад, виноград і вино України. - 2011. - №7-8. – С. 16-19.
2. Ефективність вирощування органічної суниці в садівничих підприємствах України / Р. М. Буцик, О. С. Коваленко // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. - 2014. - № 7. - С. 203-213.
3. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / Кобець М.І. – Київ, 2004. – 22 с.
4. Органік в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>